

Lektion 1

Bibelen, første del

Bibelen er verdens mest solgte bog og fyldt med kærestebreve, drømme, forudsigelser og fantastiske fortællinger om krig og kærlighed. Men hvad kan vi bruge den til? Hvorfor er der både et gammelt og et nyt testamente? Hvornår og hvorfor blev den til? Hvordan finder man rundt i den? Hvem skrev den, og er alting i den sandt?

Bibelen

Én bog, mange bøger

Bibelen består af 66 bøger. Bøgerne er inddelt i to dele – Det Gamle Testamente (GT) og Det Nye Testamente (NT). De første 39 bøger udgør GT og de sidste 27 NT.

Kanon og bibeloversættelser

Vi kalder denne udvalgte samling af de 66 skrifter, altså Bibelen, for kanon. Kanon betyder rettesnor. I den tidligste kirke var ”Skriften” ensbetydende med det, der senere bliver kaldt Det Gamle Testamente (GT). Omfanget af GT blev fastlagt allerede før kristendommen blev grundlagt, fordi GT er jødedommens bibel.

Efterhånden begynder man at bruge evangelieberetninger og breve fra apostlene i forbindelse med gudstjenester, og der opstår hurtigt forskellige samlinger af det, der snart skal blive Det Nye Testamente (NT). Med tiden kommer der så mange kristne menigheder, at man får et behov for at definere et fælles grundlag. Omfanget af NT blev udvalgt og endeligt fastlagt i 300-tallet. Biskopper og teologer diskuterede, hvilke af de tekster, der blev brugt i de forskellige menigheder, der skulle være med i Bibelen. Det betyder, at man faktisk var i tvivl om værdien af nogle af de tekster, der endte med at komme med i Bibelen. Det gælder f.eks. 2. Petersbrev. 2. og 3. Johannesbrev, Hebræerbrevet, Jakobs brev og Judas brev.

Man vurderede teksterne ud fra forskellige kriterier:

- (1) Tekstens udbredthed og anvendelse i gudstjenester.
- (2) Tekstens direkte eller indirekte tilhørsforhold til en af apostlene.
- (3) Om teksten er i overensstemmelse med den apostolske forkyndelse (Trosbekendelsen).

GT er oprindeligt skrevet på hebraisk og NT er oprindeligt skrevet på græsk. Kun de sidste 500 år har almindelige mennesker været i stand til at læse Bibelen. Der blev den nemlig oversat – først til

tysk af munken, Martin Luther (1534), og senere til dansk. Luther valgte at oversætte GT fra den hebraiske udgave, i stedet for den græske udgave (kaldet Septuaginta), som tidligere oversættelser havde brugt. Allerede ret tidligt var GT blevet oversat til græsk (3.årh. f.Kr.), og nogle af de ældste og bedst bevarede gammeltestamentlige skrifter er skrevet på græsk.

Når man læser Bibelen, er det vigtigt at huske på, at vi ikke læser Bibelen på det sprog, den oprindeligt er skrevet på. De bibelske tekster har gennemgået en række oversættelser. F.eks. talte Jesus aramæisk, men NT er oprindeligt skrevet på græsk, som så igen er oversat til dansk. Når man oversætter en tekst fra et sprog til et andet, så finder der en tolkning sted. Man kan forsøge at oversætte så præcist som muligt, men der vil altid være nuancer og detaljer, som kunne have været oversat anderledes.

Eksempler på oversættelsesproblemer:

Luk. 17,20-21”*Guds rige kommer ikke, så man kan iagttage det; man vil heller ikke kunne sige: Se, her er det! Eller: Se dér! For Guds rige er midt iblandt jer.*” (Dansk oversættelse)
Udtrykket ”midt iblandt jer” er oversat fra det græske *Entos Humon*, som også kan oversættes ”inden i jer”.

Joh. 1,1-2 ”*I begyndelsen var ordet, og ordet var hos Gud, og ordet var Gud. Han var i begyndelsen hos Gud.*”
Udtrykket ”Han var” er oversat fra det græske *outos en*, som også kan oversættes ”det var”.

Det Gamle Testamente

Introduktion

Det Gamle Testamente er jødernes Bibel – og var altså også Jesu Bibel (Jesus var jøde). Jøderne opdeler den i tre: Loven (toraen), Profeterne og Skrifterne.

”Det gamle Testamente” betyder egentlig ”Den gamle pagt”. Pagt betyder forpligtende aftale. Når man taler om ”Den gamle pagt”, så forudsætter man, at der er indgået en ny pagt, eller med andre ord, når man taler om Det gamle Testamente, så forudsætter man Det nye Testamente. I kristendommen læser vi Det Gamle Testamente ud fra Det Nye Testamente. I GT stifter Gud flere pagter med israelitterne. At Gud stifter en pagt betyder, at han laver en ensidig forpligtende aftale,

der går ud på, at Gud og israelitterne skal stå i et særligt forhold: Israelitterne er Guds folk, og Gud vil være på deres side.

Loven/toraen

Loven består af de fem Mosebøger. Det kan virke misvisende, at de fem Mosebøger kaldes loven, da lovtekst langt fra er det eneste, der findes i Mosebøgerne. Det er nemlig i Mosebøgerne, vi finder historierne om Adam og Eva, Kain og Abel, Noa, Abraham, Isak og Jacob og Moses.

Urhistorien

De første 11 kapitler af 1. Mosebog kalder vi urhistorien. Deri fortælles der om, hvordan hele jorden blev skabt, og om de vilkår vi mennesker lever under (synd, død, ansvar, gudfrygtighed, fødsel, smerte, arbejde etc.).

Centrale fortællinger:

- Historien om Adam og Eva, der spiser af den forbudte frugt og derfor bliver smidt ud af Edens Have og må leve under menneskelige grundvilkår, der også gælder i dag (1. Mos. 3,1-24).
- Historien om Kain der slår sin bror ihjel pga. misundelse og bliver straffet, men ikke fredløs (1. Mos. 4,1-16).
- Historien om den store vandflod, som udletter alt ondt og syndigt på jorden og om Noa, der finder nåde for Guds øjne og bliver velsignet med frugtbarhed. Og Gud der sætter regnbuen, som et tegn på at han aldrig mere vil forbande jorden (1. Mos. 6,1-8,22).
- Historien om at menneskene i deres indbildskhed forsøger at bygge et tårn, der når helt op i himlen, og om Gud der giver dem hver deres sprog, så de ikke forstår hinanden (1. Mos.11,1-9).

Urhistoriens fortællinger rummer almene menneskelige erfaringer. Vi bliver også fristede i dag. Vi arbejder også hårdt i dag. Vi føder stadig vores børn med smerte. Vi kan blive dræbende misundelige på hinanden. Vi tror indimellem, at vi kan ligeså meget som Gud. Og vi forstår ikke hinanden – vi taler forskellige sprog. Urhistoriens fortællinger handler om, hvad det vil sige at være menneske, og hvordan Gud er Gud.

Lovstof

Består bl.a. af De 10 Bud (2. Mosebog 20,1-17 og 5. Mosebog 5,6-21), men også af mange andre love og bestemmelser som f.eks. hele 3. Mosebog, der er en samling af forskellige regler om bl.a. renhed.

Patriarkhistorierne

Patriarkhistorierne står i 1.Mosebog, 12-50 og er en fortælling om, hvordan Gud udvælger jøderne til at være et særligt gudsfolk, som han lover at være med, beskytte og gøre folkerigt. "Patriark" betyder i denne sammenhæng jødernes forfædre.

Centrale fortællinger:

- Gud lover Abraham, at han skal blive et stort folk og få sit eget land, og Abraham drager af sted sammen med sin kone Sara mod Kanaan. De er udsat for en hel masse forhindringer – det går ikke let for Abraham, men Gud slutter en pagt med Abraham og lover ham lige så mange efterkommere, som der er stjerner og at de, selvom de i mange år skal være trælle og slaver, til sidst skal få landet selv. Abraham tror på Gud (kap. 12-15).
- Sara er oppe i årene og føder ingen børn, men Isaks trælkvinde Hagar føder Isak en søn, der får navnet Ismael. Nogle år efter får Abraham og Sara besøg af to engle, der fortæller dem, at Sara vil føde en søn året efter. Det virker grotesk, for Sara er gammel og har ikke længere menstruation, men Abraham tror på Gud (kap.16-17).
- Sara føder en søn. De kalder ham Isak. Isak vokser op, og Abraham elsker ham. En dag vil Gud sætte Abraham på en prøve. Han beder ham tage Isak med op på et bjerg og bringe ham som brændoffer. Abraham tager af sted med Isak og binder Isak til brændet, og han rækker hånden ud for at slagte sin søn, men lige i det samme råber Gud til ham: "Gør ikke drengen noget, nu ved jeg at du frygter Gud." Og i stedet for Isak, ofrede Abraham en vædder (kap. 21-22).
- Gud sørger for en kone til Isak. Rebekka hed hun. De fik tvillinger, Esau og Jakob. Esau var jæger og stærk som en okse. Jakob var, som der står, et ordentligt menneske. Esau var den ældste og altså ham, der skulle arve sin far, men Jakob køber førstefødselsretten for et måltid mad. Da Isak er gammel og blind og vil give sin velsignelse videre til sin ældste søn Esau snyder Jakob sig, ved Rebekkas hjælp, til velsignelsen. Esau bliver rasende, og Jakob må flygte ud af landet til sin morbror Laban (kap. 24-28).

- Om natten drømmer Jakob, at Gud velsigner ham og videregiver ham det løfte, som han har givet til Abraham og Isak. Jakob arbejder for sin morbror Laban i syv år og får til gengæld lovning på at få hans yngste smukke datter, Rakel til kone. Men Laban snyder Jakob og giver ham i stedet den ældre søster Lea, og Jakob må arbejde endnu syv år for at få Rakel. Rakel var den, som Jakob elskede. Lea fødte børn, men Rakel fødte ingen børn, før der var gået mange år. I alt får Jakob 12 sønner + et antal døtre! Kun de to yngste er Rakels, Josef og Benjamin, som kommer til at stå Jakob særligt nær. Efter møje og besvær rejser Jakob med hele familien af sted for at møde sin bror Esau (kap. 29-33).
- Rakel dør efter Benjamins fødsel. Isak dør, da han bliver genforenet med Jakob. Jakob og familien slår sig ned i Kanaan. Josef var den af sine sønner, som Jakob elskede mest (kap. 34-36).
- Josef har forskellige drømme (negene der nejer og solen, månen og 11 stjerner der bøjer sig for ham) der fortæller ham, at hans brødre vil bøje sig for ham. Han fortæller det til sine brødre, som kommer til at hade ham for det. En dag bliver Josef sendt ud til sine brødre på marken. De ser ham på afstand og bliver enige om at dræbe ham, men den ældste bror Ruben overbeviser de andre om, at de skal lade være, og de river i stedet kjortlen af ham og kaster ham i en dyb cisterne. Der kommer nogle ægyptere forbi, og de sælger Josef til dem for tyve sekel. Derefter flænses de Josefs kjortel og smører den ind i blod og giver den til Jakob, der tror, at Josef er blevet ædt af et rovdyr. Jakob er sønderknust af sorg over Josefs død. Josef derimod er havnet hos Faraos hofmand, Potifar, i Ægypten. (kap. 37).
- Potifars hustru lægger an på Josef, men Josef vil ikke være sammen med hende. For at hævne sig beskylder hun Josef for at have forgrebet sig på hende. Han bliver uforskyldt kastet i fængsel, og her bliver han kendt for at være en dygtig drømmetyder. Efter nogle år, bliver han Faraos personlige drømmetyder. Det er Gud, der giver Josef evnen til at tyde Faraos drømme, og Josef giver også Gud æren. Josef tyder en drøm for Farao, der fortæller, at der vil komme syv år med overflod efterfulgt af syv år med hungersnød. Josef bliver udnævnt til leder i Ægypten og kommer til at stå for, at kornet kan strække til de syv år med hungersnød. Og folk fra hele jorden kom til Ægypten for at købe korn af Josef, da hungersnøden kom (Kap. 38-41).
- Josefs ældre brødre kommer til Ægypten for at købe korn, og Josef genkender dem. Han beskylder dem for at være spioner og forlanger at se deres yngste bror (Benjamin), ellers vil de blive kastet i fængsel. Brødrene tolker det som en straf for det, de gjorde mod Josef. Den

ene bror må blive tilbage i forvaring, mens resten rejser tilbage til Kanaan med korn og for at hente Benjamin. Da de kommer til Josef anden gang, indbyder han dem til middag, og de kaster sig for fødderne af ham (præcis som i Josefs drenge-drøm). Josef giver sig til sidst til kende over for brødrene og sender bud efter Jakob (kap. 42-45).

- Jakob drager til Ægypten, hvor han slår sig ned sammen med hele slægten. Inden Jakob dør, velsigner han Josef og hans sønner. Josef, hans brødre og alle deres familier bor i Ægypten. Josef dør og bliver begravet i Ægypten. Abraham, Isak og Jakobs slægt boede i Ægypten og var afsindigt frugtbare (kap. 46-50).

Udvandringen fra Ægypten

Israelitterne bliver så frugtbare, at de kommer til at udgøre en trussel for ægypterne. Der kommer efter Josefs død en Faraos, der ikke husker Josef, men kun ser truslen og israelitterne må leve som trælle, indtil Moses bliver født og senere befrier dem fra trældommen. Udvandringen fra Ægypten er en vigtig del af jødernes selvopfattelse. Her fortælles det, hvordan Gud selv (gennem Moses) befriede israelitterne fra slaveri i Ægypten og til sidst førte dem til det forjættede/lovede land (2. Mos. 1-15). Den jødiske påske er netop en fejring af denne befrielse.

Central fortælling:

- Moses går og vogter får og ser pludselig en brændende tornebusk. En busk der står i flammer uden at blive brændt. Han undrer sig over det mærkelige syn og går tættere på busken. Gud råber til Moses: ”Du må ikke komme nærmere! Tag dine sandaler af, for det sted, du står på, er hellig jord.” Og Gud åbenbarer sig for Moses og siger: ”Jeg er din faders Gud, Abrahams Gud, Isaks Gud og Jakobs Gud.” Og da skjuler Moses sit ansigt. Gud siger til Moses, at han har set sit folks lidelser, og at han er kommet ned for at redde dem fra ægypterne og for at føre dem til et land, der flyder med mælk og honning. Og Gud tilføjer: ”Moses, det er dig, der skal føre mit folk ud af Egypten!” Moses forsøger at undslå sig, men Gud siger til ham: ”Jeg vil være med dig.” – og da Moses spørger Gud, hvem han må sige, der har sendt ham – siger Gud: ”Jeg er den jeg er. Du kan sige til israelitterne: Jeg Er har sendt mig til jer.” (2. Mosebog, 3).